

Mendelssohn - Mozart
Bach - Rinck

HARM JANSSEN

op het Scheuer-orgel
van de Broerenkerk
te Zwolle

Toelichting:

De zes Sonates van **Felix Mendelssohn Bartholdy** ontstonden in 1844/45 in de periode dat hij in Engeland verbleef. Ze zijn onderling zeer verschillend van vorm. De tweede sonate begint met een statige inleiding gevolgd door een adagio, dat zowel in de solo als in de begeleiding het karakter heeft van een aria. Het derde deel, dat groots en triomfantelijk is, wordt gevolgd door een prachtige fuga, die refereert aan de contrapuntstijl van Bach.

Wolfgang Amadeus Mozart schreef zijn "Sechs Tedeschi" in 1787 in Praag. De op deze CD gespeelde uitvoering is een pianoversie van een oorspronkelijk voor orkest geschreven dans. De compositie klinkt echter ook uitstekend op orgel en biedt volop gelegenheid om de prachtige kleurschakeringen van het Scheuer-orgel te laten horen. De dansen worden steeds afgewisseld door een Alternativo of Minore. In tegenstelling tot de orkestversie, waarin na ieder Alternativo weer vooraan wordt begonnen, is er in deze uitvoering voor gekozen na de Minore verder te gaan met de volgende dans.

De bekendste orgelwerken van **Carl Philipp Emanuel Bach** zijn de zes Sonates. Ze zijn opgedragen aan Prinses Amalia van Pruisen en ontstaan tussen 1755 en 1758. Volgens een aantekening

IIIte Veränderung	HW 2,3,4, 13 RW 1
IVte Veränderung	HW 3,7
Vte Veränderung	HW 1,2,3,5,13 RW 1
VIte Veränderung	HW 1,2,3,4,6,7,9,11 RW 1,2,4,5,9
VIIte Veränderung	HW 1,2,3,4,6,7,10,13 RW 1,2,5
VIIIte Veränderung	HW 2,3,4,6,7,10,12,13 RW 1,2,5
IXte Veränderung	HW 1,2,3,4,6,7,9,10,11,12,13 RW 1,2,4,5,7,9

Harm Jansen studeerde orgel, piano, kerkmuziek en directie aan de Conservatoria te Zwolle en Rotterdam. Tevens studeerde hij muzikwetenschappen aan de Universiteit van Utrecht.

In 1974 behaalde hij het solistendiploma Orgel "met onderscheiding". In 1977 werd hem de "Prix d'Excellence" toegekend. Vanwege zijn verdiensten als promotor en organisator van diverse muzikale activiteiten werd hij in 2006 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Hij is docent hoofdvak orgel en kerkmuziek aan de Hogeschool voor de kunsten te Zwolle. Ook is hij organist titularis van de Grote of Andreaskerk te Hattem en de Broerenkerk te Zwolle. In 1985 richtte hij Musica Vocalis op waarvan hij tot 2006 dirigent was. In 2005 formeerde hij Cappella Neerlandica. Als organist en dirigent concerteerde hij in diverse Europese landen.

Registraties gespeelde werken:

Sonata II

Grave	HW 2,3,4,6,7,11
Adagio	HW 1,2,3, RW 2,9
Allegro maestoso e vivace	HW 1,2,3,4,6,7,9,10,11,12,13 RW 1,2,4,5,7,9
Fuga	HW 1,2,3,4,12 RW 1,2,4, 4,7,9 achtereenvolgens + 6,7,+ 9, +11,+13, + 10

Sechs Tedeschi: vanwege de zeer vele registratiewisselingen zijn er geen registraties vermeld.

Sonata VI

Allegro assai	HW 1, 2,3,4,6,7,9,10 RW 1, 3
Adagio	RW 1
Allegro	RW 1,2,6 HW 3,4

Jesu meine Freude

Choral	HW 3,5 RW 1,4
Ilte Veränderung	RW 1,3,6

op het titelblad van de zesde Sonate zijn ze geschreven voor een prinses die geen pedaal en geen moeilijke stukken kon spelen. In 1755 liet zij een orgel voor zichzelf bouwen met twee manualen en pedaal. Vermeldenswaard is verder dat de mixtuur een tertsmixtuur is. Door de aanwezige tertregisters in combinatie met de mixtuur laat Sonata VI Wq 70:4 zich dan ook uitstekend registreren op het Scheuerorgel.

Johann Christian Heinrich Rinck was leerling van Johann Christian Kittel, die op zijn beurt bij Bach gestudeerd had. Als tijdgenoot van Mozart, Beethoven en Schubert was Rinck een zeer productief componist die de invloeden van het barokke contrapunt, de klassieke en romantische stijl in zijn persoonlijke stijl wist te verenigen. Zijn orgelmethodes, (o.a. "Praktischen Orgelschule" op. 55 en Theoretische Anleitung zum Orgelspielen, op. 121) verschaffen ons veel informatie over de uitvoeringspraktijk in zijn tijd. Sinds enkele decennia staat hij weer volop in de belangstelling. Hoewel de 19e eeuwse Duitse orgelliteratuur een grote hoeveelheid koraalbewerkingen herbergt die, niet geheel ten onrechte in de vergetelheid is geraakt, vormen Rincks variaties over "Jesu meine Freude" daarop echter een gunstige uitzondering.

De Broerenkerk

De Broerenkerk was oorspronkelijk de kloosterkerk van het in 1465 gestichte Dominicanen- of Predikherenklooster, dat bewoond werd door de Dominicanen of Predikbroeders. Vandaar de naam Broerenkerk. De kerk werd in 1512 ingewijd. Tot 1580 bleef het complex in handen van de Dominicanen. Daarna is de kerk naast kerkdiensten ook voor andere doeleinden gebruikt geweest. In 1981 werd de gemeente Zwolle eigenaar. Na de restauratie in 1983-1988 wordt de kerk gebruikt voor culturele evenementen. Een ander gedeelte van het kloostercomplex is nu het conservatorium, terwijl de oorspronkelijke "Librije" als restaurant dienst doet. In de kerk bevinden zich fragmenten van Renaissance wandschilderingen en unieke gewelfschilderingen van voor 1500. Precies boven het orgel bevindt zich een afbeelding van Gregorius de Grote met op zijn schouder een witte duif, die de Heilige Geest voorstelt, en die hem iets influistert.

Orgel

Het gemeentearchief vermeldt dat er in 1556 een overeenkomst gesloten is met Meyster Jorgen orgelmaker myt sijn sonen Korneles ende Mychyl beyder gebroeder (bedoeld worden vader en zonen Slegel).

De dispositie vermeldt een instrument op 6-voets basis verdeeld over twee manualen. Waarschijnlijk is het instrument tijdens de reformatie uit de kerk verdwenen. Wel zijn de contouren op de binnenmuur nog zichtbaar.

In 1824 wordt door Petrus Queijsen een nieuw orgel geschonken, zoals blijkt uit het opschrift op de orgelkas. Het orgel werd gebouwd door de uit Emlichheim afkomstige bouwer Johann Christoff Scheuer (1776-1854). Van de orgels die hij gebouwd heeft is het Zwolse orgel zijn beste visitekaartje. Vooral het Rugpositief is het best bewaarde dat Scheuer gemaakt heeft.

Het instrument bevindt zich op de grens van het klassieke en het Biedermeiertijdperk (1815-1850), waarbij het Zwolse orgel qua opbouw, dispositie en klank meer klassiek

georiënteerd is. De tertregisters wijzen op mogelijke invloeden door de orgelbouw uit de Duitse deelstaat Rijnland. Opvallend zijn verder de fraaie fagot 16' en de mixtuur met zijn octaafrepetities (geschikt voor de gemeentezang). Zo kwetsbaar en gevoelig als het instrument is voor technische mankementen en invloeden van buiten af, zo schoon en ontroerend is de klank van dit unieke instrument.

Werkindeling hoofdwerk, rugpositief, aangehangen pedaal

Dispositie

Hoofdwerk (II)		Rugpositief (I)	
12 stemmen		9 stemmen	
1 Bourdon	16'	1 Holpijp	8'
2 Prestant	8'	2 Prestant	4'
3 Holpijp	8'	3 Fluit	4'
4 Octaaf	4'	4 Roerquint	3'
5 Roerfluit	4'	5 Octaaf	2'
6 Quint	3'	6 Woudfluit	2'
7 Super octaaf	2'	7 Tertz	13/5'
8 Gemshoorn	2'	8 Flageolet	1'
9 Sexquialter	2 st.	9 Dulciaan	8'
10 Mixtuur	4 st.		
11 Fagot B/D	16'		
12 Trompet B/D	8'		
13 Koppel HW - RW			

Deling B/D tussen b en c'

Manuaalomvang C - f'

Pedaalomvang C - d'